दुरध्व पु॰ दुष्टोऽध्वा प्रा॰स॰अच् समा॰। दुष्टवर्त्मनि अमरः।

दुरन्त त्रि॰दुष्टोऽन्तोऽवसानं यस्य प्रा॰ब॰। १मृगयादूतपानादिषु व्यसनेषु गद्धार्थेचि॰। तानि हि प्रथमं सुखयित्वा अन्ते दुःखाकुर्वन्ति।"व्यसनानि दुरन्तानि प्रयत्नेन विवर्जयेत्" मनुः। दुर्ज्ञेयोऽन्तः परिच्छेदो यस्य। २दुर्ज्ञेये ३गभीरे ४दुरतिक्रमणीये च "न्यत्यति युवतिजनेन समं सखि! विरहिजनस्य दुरन्ते" गीतगो॰। अम्। दुरन्तक अमङ्गलमर्यादे ५प्रिये पु॰ "दुर्विज्ञेयो महादेवो दुराधारो दुरन्तकः" भा॰ अनु॰४१अ॰।

दुरन्वय त्रि॰दुःखेनान्वीयतेऽसौ दुर+अनु–इ–कर्मणि खल्। दुःखेनानुगमनीये "दुरन्वयं दुष्प्रधर्षं दुरापं दुरभिक्रमम्। सर्वं वै तपसाध्येति" भा॰अनु॰ १२२अ॰

दुरभिग्रह पु॰दुःखेनाभिगृह्येन गृह्यतेऽसौ दुर्+अभि+ग्रह्। १अपाभागे २दुःखेन ग्राह्ये त्रि॰। ३दुराचभार्यां४कपिकच्छ्वाञ्च स्त्री राजनि॰।

दुरवग्रह त्रि॰ दुःखेनावग्रह्यते निग्रह्यतेऽसौ दुर्+अव+ग्रह–कर्मणि खल्। कष्टेनानिग्राह्ये "संयागतो रिपुर्वस्तु विधेत् दुरवग्रहः" कामन्दकी॰ [स्थायाम्।

दुरवस्था स्त्री दुष्टा अवस्था प्रा॰स॰। दारिद्र्यादौ दुष्टाव-

दुरस्य दुष्ट+क्यच् "दुरस्युर्द्रविणस्युर्धिषणस्यति" पा॰ वेदे नि॰। दुष्टीभवने पर॰अक॰ सेट्। दुरस्यति अदुरस्यीत्। "अग्नि घृतस्यन्तं तिष्ठाभि वोनो दुरस्यति" ऋग्॰१।२८।२ वोने तु दुष्टीयति इत्येव। [ऋग्वेदिको॰।

दुराक पु॰ दुर्+अक+संज्ञायां कर्त्तरि घञ्। म्लेच्छदेशभेदे

दुराचर त्रि॰दुःखेन आचर्यते दुर्+आ+चर–कर्मणि खल्। १कष्टेनाचरणीये "सोऽयं चतुर्णामेतेषामाश्रमाणां दुराचरः" भा॰आ॰६५६श्लो॰। आर्षत्वात् कर्तरि षष्ठी। दुष्टमाचरति अच्। २दुष्टाचारयुक्ते त्रि॰ "समीरणः शोभनतोऽन्यथाचरः। बभञ्जतः भूरुहमतीव कर्षयोः। करोति दोषैव यथा अनाहतः स कर्षणूलो कथितो दुराचरः" सुश्रु॰।

दुराचार पु॰ दुष्ट आचारः प्रा॰स॰। दुष्टे आचारे "प्राप्ते कलियुगे घोरे नराः पुण्यविवर्जिताः। दुराचाररताः सर्वे बलवार्त्तापराङ्मुखाः" अध्यात्मरामा॰। घाञ्भावोऽप्रीष्टा वहनामनादिलत् दुराचारात्" सा॰द॰। दुष्ट आचारो यस्य प्रा॰ब॰। १दुष्टाचारयुक्ते त्रि॰"दृष्टानि दुराचारा घोरकर्माणवक्रियाः" भट्टिः "दुराचारो हि पुरुषो लोके भवति निन्दितः" मनुः।

दुराढ्यङ्कर त्रि॰ दुःखेन आढ्यं क्रियते "कर्तृकर्मणोश्च भूकृञोः" पा॰कर्तृकर्मणोरीषदादिषु च उपपदेषु भूकृञोः खल् स्यात् यथासङ्ख्यं नेष्यते कर्तृकर्मणी धातोरव्यवधानेन प्रयोक्तव्ये ईषदायस्तु(ईष दुः सु)ततः प्राक्। "कर्तृकर्मणोश्च प्रथयोरिति वाच्यम्" वार्त्ति॰ सि॰कौ॰ कर्मणि उपपदे खल् सम्। दुःखेन अनाढ्ये आढ्ये करणीये

दुराढ्यम्भव न॰ दुःखेन अनाढ्येनाढ्येन भूयते दुर्+अव्यर्थे आढ्ये कर्तरि उपपदे भावे खल् सम्। दुःखेन अनाढ्यस्याढ्यभवने।

दुरात्मन् त्रि॰ दुष्ट आत्मा अन्तःकरणं यस्य। दुष्टान्तःकरणे "यस्तु धर्मेण कार्याणि मोहात् कुर्यान्नराधिपः। अचिरात् तं दुरात्मानं वशे कुर्वन्ति शत्रवः"। "यस्तु दोषवतीं कन्यामनाख्यायोपपादयेत्। तस्य तत् वितथं कुर्यात् कन्यादातुर्दुरात्मनः" मनुः।

दुराधन पु॰ धृतराष्ट्रपुत्रभेदे। "अपराजितः पण्डितको विशालाक्षो दुराधनः" भा॰आ॰ ६७अ॰ धृतराष्ट्रपुत्रोक्तौ

दुराधर पु॰ धृतराष्ट्रपुत्रभेदे। अपराजितः कुण्डशायी विशालाक्षो दुराधरः" भा॰आ॰११७अ॰ तत्पुत्रोक्तौ।

दुराधर्ष पु॰ दुष्टान् राजसान् आधर्षति दुर्+आ+धृष अच्। १श्वेतसर्षपे तत्लेपणे हि वेतालादीनामपसर्पणं स्मृतौ दर्शितम्। दुःखेन ईषदपि धर्षयितुमशक्यम् दुर्+आ+धृष–कर्मणि खल्। २धर्षयितुमशक्ये त्रि॰। "जगन्नाथो दुराधर्षो गङ्गां भागीरथीं प्रति" भा॰अनु॰ ५८अ॰ "स प्रभावात् दुराधर्षो महाबलपराक्रमः" भा॰व॰ २०२अ॰। ३कुटुम्बिनीदत्ते स्त्री राजनि॰।

दुराधार पु॰ दुःखेनाधार्यते दुर्+आ–धारि–कर्मणि खल्। दुःखेन १आधारणीये २चिन्तनीये त्रि॰ ३महादेवे पु॰। दुरन्तशब्दे दृश्यम्।

दुरानम त्रि॰ दुःखेनानम्यते दुर्+आ+नम–णिच्–कर्मणि खल्। दुःखेन आनमनीये। "स विचिन्त्य च धनुर्दुरानमम्" रघुः।

दुराप त्रि॰ दुःखेनाप्यते दुर्+आप–खल्। १दुष्प्राप्ये। "दक्षाकूणां दुरापेऽर्थे त्वदधीना हि सिद्धयः" रघुः "अस्त्रं हरादाप्तवता दुरापम्" रघुः सम्बन्धविवक्षया कर्तरि षष्ठी। भावे खल्। २दुष्प्राप्तौ न॰।

दुरारिहा पु॰ दुष्टमियर्त्ति दुर्+ऋ–णिनि दुरारी दुर्गामी असुरः तं हन्ति हन्–क्विप्। विष्णौ "दुरावासो दुरारिहा" विष्णुसं॰ भाष्ये उक्तौ व्युत्पत्तिरत्ना।